

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-40>

**THE IMPOSITION OF A Milder PUNISHMENT THAN
PROVIDED BY LAW UNDER THE LEGISLATION OF UKRAINE
AND THE REPUBLIC OF LATVIA**

**ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ,
НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ, ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ
УКРАЇНИ ТА ЛАТВІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

Konovalchuk Ye. O.

*Postgraduate Student at the Department
of State-legal Discipline,
Criminal Law and Process
H.S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

Коновальчик Є. О.

*аспірантка кафедри державно-
правових дисциплін,
кримінального права та процесу
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

З метою відповідності міжнародним стандартам у державній кримінальній політиці України активно реалізується принцип гуманізації та намагання зменшити кількість заходів кримінальної репресії щодо правопорушників. З огляду на це має велике значення і є особливо актуальним реформування та подальше вдосконалення національного кримінального законодавства.

У даному векторі є важливим, як зазначає Ю.В. Шинкарьов, «дослідження досвіду провідних країн європейського простору. Запозичення позитивного досвіду зазначених країн є необхідною умовою для якісного реформування чинного законодавства України» [1, с. 99].

Інститут призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, є одним з дієвих засобів реалізації принципу гуманізації. На національному рівні практичне застосування зазначеного правового інституту відбувається на підставі ст. 69 Кримінального кодексу України (далі КК України) [2].

Ст. 69 КК України дозволяє ефективно реалізовувати принцип гуманізації та індивідуалізації покарання, надаючи суду дискреційні повноваження щодо можливості на власний розсуд пом'якшити покарання, а саме: 1) призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції, 2) перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті

(частини статті), 3) не призначити додаткове покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України.

Умовами застосування статті 69 КК України є: 1) наявність кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого правопорушення; 2) урахування особи винного.

Законодавець унеможливив призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, прямою заборонаю застосування ст. 69 КК України у разі засудження за корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, що пов'язані з корупцією.

Також законодавець обмежив граничну межу, до якої суд може пом'якшити покарання: 1) суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині КК України; 2) за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, суд може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України.

Можна стверджувати, що забезпечуючи можливість суду належно індивідуалізувати покарання з урахуванням усіх індивідуальних обставин кримінального правопорушення та особи винного, ст. 69 КК України також виступає засобом забезпечення права на справедливий суд при призначенні покарання.

Починаючи з 2019 року ведеться активна робота щодо розробки проекту нового КК України. З тексту вказаного проекту в останній редакції станом на 29 вересня 2022 року [3] вбачається, що інститут призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, цим документом не передбачено.

Тому постає питання щодо необхідності дослідження кримінального законодавства зарубіжних країн на предмет наявності законодавчого закріплення можливості суду призначати більш м'яке покарання, ніж передбачено законом.

Вважається доцільним звернути увагу на Кримінальний Кодекс Латвійської Республіки (далі КК Латвійської Республіки) [4]. Так, ст. 49 КК Латвійської Республіки передбачає можливість суду призначати менше покарання, ніж передбачено законом.

Відповідно до ст. 49 зазначеного КК таке зменшення полягає в: 1) призначенні покарання менше мінімальної межі, передбаченої

законом за відповідне кримінальне правопорушення, 2) призначенні покарання, яке є меншим за видом.

Підставою для застосування ст. 49 КК Латвійської Республіки є наявність обставин, які пом'якшують відповідальність, та врахування особи правопорушника. При цьому у статті не конкретизовано, яка саме кількість пом'якшуючих обставин є достатньою для визначення меншого покарання, ніж передбачено законом, а також не зазначено, які саме дані про особу мають бути враховані для цього. Також звертає на себе увагу те, що перелік обставин, що пом'якшують відповідальність, закріплений у ст. 47 КК Латвійської Республіки, є відкритим, тобто такими можуть бути визнані обставини і не передбачені цим Законом, але ж пов'язані з вчиненням кримінальним правопорушенням.

Законодавець встановлює певні правила щодо можливості суду застосувати зменшення покарання при засудженні до позбавлення волі. У такому разі покарання не може бути меншим, ніж: 1) половина мінімального строку, передбаченого санкцією відповідної статті за вчинення тяжкого злочину, 2) дві третіх мінімального строку, передбаченого санкцією відповідної статті за вчинення особливо тяжкого злочину.

Як влучно підкреслює Л.М. Федорак, зменшення покарання на підставі ст. 49 КК Латвійської Республіки не допускається за наявності обтяжуючих обставин [5, с. 76].

У зв'язку з цим слід зазначити, що у ст. 69 КК України не міститься подібної заборони щодо пом'якшення покарання, що призвело до виникнення дискусії серед українських науковців стосовно практичної можливості суду призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, у разі наявності обставин, які його обтяжують. Так, наводячи статистику вироків із застосуванням ст. 69 КК України, Л.М. Федорак приходять до висновку про можливість застосування ст. 69 КК України за наявності обтяжуючих обставин, зокрема при вчиненні кримінального правопорушення у стані алкогольного сп'яніння (54,2% вироків) та наявності рецидиву (2,1% вироків) [5, с. 157-158].

Повертаючись до аналізу ст. 49 КК Латвійської Республіки, потрібно відмітити, що у її нормах законодавцем встановлено вичерпний перелік обставин, за наявності яких суд не може зменшити покарання у разі вчинення тяжкого злочину, за який передбачено позбавлення волі на строк більше п'яти років, та за вчинення особливо тяжкого злочину, а саме: 1) наслідком злочину є смерть людини, 2) причинено тяжкі тілесні ушкодження хоча б одній особі, 3) причинено менш тяжкі тілесні ушкодження декільком особам, 4) мало місце насильство або загроза

його застосування, 5) злочин пов'язаний із незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, 6) злочин вчинений у складі організованої групи.

Таким чином вбачається, що у КК Латвійської Республіки визначено дискреційні повноваження суду щодо можливості зменшення покарання, що є аналогом закріпленого у ст. 69 КК України інституту призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Дослідивши ст. 49 КК Латвійської Республіки можна стверджувати, що законодавець, встановивши певні обмеження щодо виду та розміру меншого покарання, ніж передбачено законом, все ж таки встановлення його розміру залишає саме на суддівський розсуд.

Отже, відповідно до вищевикладеного, в світлі розробки проекту нового КК України, до якого не включено інститут призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, можна дійти висновку про необхідність подальшого дослідження досвіду закріплення даного інституту в законодавстві зарубіжних країн.

Література:

1. Шинкар'юв Ю.В. Порівняльно-правовий аналіз спеціальних засад призначення покарання за законодавством України та Федеративної Республіки Німеччина. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО»*. 2021. № 33. С. 98-104.
2. Кримінальний Кодекс України : Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст. 131.
3. Кримінальний Кодекс України: проект / Робоча група з питань розвитку кримінального права. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/09/29/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-29-09-2022.pdf> (дата звернення: 29.10.2022).
4. Кримінальний Кодекс Латвійської Республіки. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>. (дата звернення: 29.10.2022).
5. Федорак Л.М. Призначення покарання за наявності обставин, що його пом'якшують : дис...канд. юрид. наук: 12.00.08 /Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2010. 251 с.